

NOVA REVUA ZA HISTORIČNO ANTROPOLOGUO

Historische Anthropologie. Kultur - Gesellschaft - Alltag, 1. Jahrgang 1993, Heft 1, Hrsg. von Michael Mitterauer in Edith Saurer, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien 1993, 168 str.

"Sedanji interes nekaterih zgodovinarjev za dela antropologov ni samo zadeva l'histoire immobile. Hkrati ni čisto nova tudi povezava obeh prizadevanj," saj jo med drugim najdemo že pri Herodotu, je nekoč zapisala odlična zgodovinarica Natalie Z. Davies¹. Pisanje antropologov ima za zgodovinarje namreč vsaj štiri koristne odlike. Na prvem mestu je prav gotovo gradivo o kulturah, ki se zelo razlikuje od tistega, ki so ga vajeni proučevati zgodovinarji. Pomembno je tudi natančno opazovanje življenjskih procesov socialne interakcije; zanimivi načini interpretacije simbolnega obnašanja in sugestije o tem, kako se skladajo posamezni deli socialnega sistema. Seveda pa antropološke študije zgodovinarji ne smemo imeti za predpisan recept, temveč nam morajo služiti le kot predlog in vzpodbuda, pri čemer so najpomembnejše ustrezne primerjave.

Globok vpliv antropologije na delo zgodovinarjev je v zadnjih dveh desetletjih vplival tudi na težnje po vrnitvi k pripovedni zgodovini². Klasičen in odličen tovrstni primer je denimo Ginzburgova pripoved o mlinarju Menocchius³, kjer lahko bralec zlahka sledi nazorni, jasni in mojstrsko napisani pripovedi. Winfried Schulze je Ginzburga upravičeno imenoval "italijanski mojster zgodovinske miniature"⁴. Pod vplivom antropoloških "case studies" so namreč začele nastajati zgodovinske mikroštudije. Zanje je značilno, da se omejujejo na ozke in drobne fenomene, kot so npr. vaške skupnosti, posamezne skupine, družine ali pa en sam samcat individuum.

Mikroštudije predstavljajo predvsem ostro kritiko današnje civilizacije, kritiko družbene realnosti, v kateri živimo. Antropologija ni ponudila zgodovinarjem samo celo paleto tem, ki so jih doslej zgodovinarji puščali ob strani, "temveč tudi - in to je pomembnejše - teoretično obnovo: pojmovni instrumentarij, katerega temelji se zdaj v zgodovinarstvu šele prerasujejo... Samo zgodovinsko skovana antropologija, oziroma, kar je enako, antropološko skovano zgodovinarstvo, lahko na novo dojamemo avanturističen razvoj vrste Homo Sapiens"⁵. Raznovrstnost in protislovnost sveta, s katerima se dandanašnji srečujemo ljudje, naj bi predstavljali središče zanimanja novega časopisa HISTORISCHE ANTHROPOLOGIE, sama historična antropologija pa pri tem nastopa kot interdisciplinarno polje raziskovanja. Avtorji razprav naj bi si prizadevali raziskati vsakršna raznovrstna spoznanja in razmerja, interpretacije in imaginacije, načine obnašanja in ravnanja v njihovih vsakokratnih zgodovinsko-socialnih povezavah. Prizadevali naj bi si odpreti pogled v družbeno-kulturne razmere in vsakdanje življenjske svetove preteklosti, pogled na istočasnost "tujega" in "lastnega", "dolgotrajnega" in "rapidno se spreminjajočega", "samoumevnega" in "nesamoumevnega" v vseh njihovih izmenjavajočih se povezavah. Prizadevali naj bi si razvozlati pomenske vsebine raznolikih kulturnih oblik, v katerih so ljudje doživljali in oblikovali svet. Zanimali naj bi jih različni rituali, običaji, simbolična ravnanja, hkrati pa naj bi pojasnjevali različne situacije in procese. Preko tega naj bi se odprl nov pogled na politiko in družbo, gospodarstvo in religijo. Pri tem naj ne bi dominirale makrostrukture, temveč konkretne analize posameznih problemov.

Kultura naj bi nastopala kot medij zgodovinske življenjske prakse in pojasnjevanja. Historična antropologija pa naj bi ustvarjala predvsem forum za znanstveno predelavo in diskusijo aktualnih tem ter nov interdisciplinaren način pristopa v zgodovinarstvu. Vodilni princip nove usmeritve naj bi bila odprtost za raznolikost interesov. Izdajatelj novega časopisa so prepričani, da usmerjanje na majhne zgodovinske izseke seveda še ne pomeni, da naj bi se s tem izogibali "velikim" zgodovinskim vprašanjem. Zanje je veliko bolj odločilno, da se preko mikrozdovine kot tudi socialne in kulturne antropologije osredotočimo na omejeno polje opazovanja in raziskovanja, takšno koncentriranje pa naj bi omogočilo tudi kakovostno razširitev perspektiv historičnega spoznanja. Le-ta pa vsekakor vključuje pod spremenjenim zornim kotom tudi obravnavo in pretresanje makrozgodovinskih vprašanj ter

¹ Natalie Z. Davis, *The possibilities of the Past, Anthropology and History in the 1980s*, v: *Journal of Interdisciplinary History*, XII:2, 1981, str.267-275, str.267

² Glej Jürgen Kocka, *Zurück zur Erzählung? Plädoyer für historische Argumentation*, v: *Geschichte und Gesellschaft* 10, 1984, str. 395-408.

³ Carlo Ginzburg, *Der Käse und die Würmer. Die Welt eines Müllers um 1600*. Berlin, Klaus Wagenbach Verlag, 1990

⁴ Winfried Schulze, *Mikrohistorie versus Makrohistorie? Anmerkungen zu einem aktuellen Thema*, v: *Christian Meier/Jörn Rüsen (Hrsg.): Theorie der Geschichte; Beiträge zur Historik, Band 5: Historische Methode*, München 1988, str.335.

⁵ Carlo Ginzburg-Carlo Poni, *Was ist Mikrogeschichte? v: Geschichtswerkstatt Nr. 6, 1985, str.48-52, str.48.*

problemov. Ali povedano drugače: mikrozgodovine nikakor ne smemo postavljati nasproti makrozgodovini, temveč mora biti mikrozgodovina koristen in pospeševalen spoznavni element makrozgodovine. S pomočjo mikrozgodovine naj bi torej bolje dojeli makrozgodovino⁶.

Novi časopis se seveda ne zanima samo za še neodkrita stvari v evropski zgodovini, temveč tudi za zgodovino ljudstev, kultur in družb izvenevropskega sveta, sveta, ki ni samo preko kolonialno-imperialne epohe na nek protisloven način povezan s procesom evropske civilizacije. Še posebna želja časopisa je tudi interdisciplinarno sodelovanje z deželami srednje in vzhodne Evrope. Tako med izdajatelji kot tudi v znanstvenem sosvetu novega časopisa naletimo na številna ugledna imena. Izdajatelji si bodo prizadevali, da zvezki (praviloma) ne bodo tematski, temveč bodo vsebovali razprave raznolikih vsebin in pristopov, različni prispevki pa naj bi bili po možnosti enakopravno zastopani. Mednje sodijo tako raznovrstne "case studies", kot tudi razni "podolžni prerezi", ki presegajo epohe, ali pa metodološko-teoretične razprave o novih in inovativnih raziskavah, razna poročila, kontroverznosti in razpravljanja o različnih problemih. Zaradi primerjave analogij in razlik je pomembno, da razprave posegajo v različna okolja. S tem naj bi obdržali aktualnost nove revije. Seveda jim pri tem lahko le zaželimo veliko uspeha.

Andrej Studen

IN KAJ JE HISTORIČNA ANTROPOLOGUA?

Das Schwein des Häuptlings. Sechs Aufsätze zur Historischen Anthropologie. Herausgegeben von Rebekka Habermas und Nils Minkmar. Verlag Klaus Wagenbach, Berlin 1992.

Tudi nova revija za historično antropologijo kaže, da je razumevanje pojma historična antropologija v različnih evropskih državah tako različno, da lahko skupaj s Heide Wunder upravičeno zapišemo: "In der kurzen Zeit, in der Historische Anthropologie als zur historischen Forschung gehörig angesehen wird, haben sich unterschiedliche Ausprägungen entwickelt, je nach den nationalen Wissenschaftstraditionen und den jeweils gewählten Bezugswissenschaften"¹.

Zlasti v Franciji uvrščajo v okvir historične antropologije vse tiste oblike zgodovine, ki so - enako kot zgodovina vsakdanjega življenja, kulturna zgodovina in zgodovina mentalitet - obrnile hrbet tradicionalni dogodkovni (predvsem politični) zgodovini in se namesto nje posvetile raziskavam različnih življenjskih form in zaznav. Tako spada v Franciji historična antropologija v okvir "nove zgodovine" (Nouvelle Histoire) in se navezuje na tradicijo Annalov in njihovega koncepta "totalne zgodovine".²

Ob terminu historična antropologija mnogi praviloma začnejo s Febvrom in njegovo študijo o Rabelaisu (v njej se je ta odlični francoski zgodovinar "spopadel" s fenomenom neverovanja v 16. stoletju) ter z Blochovim delom Les rois thaumaturges. Potem navedejo tudi Arièsovo zgodovino otroštva in seveda Braudelovo monumentalno delo o sredozemskem prostoru, ki je imelo - zaradi originalnega koncepta zgodovinskega časa s poudarkom na dolgem trajanju - velikanski vpliv na razvoj zgodovinopisja.

Vendar po mnenju urednikov pričujočega zbornika vse omenjene in številne druge študije iz zgodovine mentalitet in vsakdanjega življenja bolj ali manj izhajajo iz prepričanja, da so ljudje zgolj objekti materialnih okoliščin, v katerih živijo, zaradi česar jih je problematično označevati za historično-antropološke. Zlasti Braudel je npr. rad uporabljal metaforo, da so ljudje "ujetniki" svojega fizičnega okolja, česar pa historična antropologija ne priznava. Prav nasprotno: historična antropologija, kot jo predstavlja tudi obravnavana knjiga, eksplicitno in z vso vehemenco zavrača takšen zgodovinski model.

Tako kot ima historična antropologija le malo skupnega z navedenimi oblikami klasične zgodovine mentalitet in zgodovine vsakdanjega življenja, nima veliko skupnega niti s klasično antropologijo, ki je - kljub različnim teorijam - poskušala zgodovino človeštva na eni in človeškega obnašanja na drugi strani razlagati s pomočjo nekakšnih univerzalno veljavnih temeljev. Po mnenju urednikov pa na takšno ahistorično pojmovanje historična antropologija ne pristaja, zato je od klasične antropologije enako oddaljena kot od zgodovine mentalitet.

Po mnenju Rebekke Habermas in Nielsa Minkmarja, ki sta pričujoči zbornik uredila prav z namenom, prispevati k razjasnitvi pojmovne zmede, je treba iskati prave začetke historične antropologije na začetku šestdesetih let, ko sta izšla monografija

⁶ Več o tem Winfried Schulze, *Mikrohistorie versus Makrohistorie?*..., str.319-341.

¹ H. Wunder, *Kulturgeschichte, Mentalitätengeschichte, Historische Anthropologie*, v: *Fischer Lexikon Geschichte*,

Hrg. von Richard van Dülmen, Frankfurt am Main, 1991, str.80.

² A. Burgièr je historično antropologijo definiral kot "une histoire des habitudes: habitudes physiques, gestuelles, alimentaires, affectives, habitudes mentales..."